

Pyhäjärvi

vpl.

Maanantaina 23. lokakuuta 2006

Pyhäjärveläisyyden vaalija – Karjalan puolustaja

N:o 10 • 51. vuosikerta

Syyskyntöjen aikaa

Syksy on saapunut myöskin suomalaiselle maanviljelijälle. Lehtemme lokakuun numeron ilmestyessä tämän päivän maatalousharjoittajat ovat suorittamassa viimeisiä syystöitä. Monet meistä, joilla ei ole maata kynnnettäväksi ovat ihmetelleet, kuinka osa pelloista vanhan ajan syyskyntöjen asemesta käsitellään vain kevyesti entisajan jousiäestä muistuttavalla jankkurilla pintaa rikkoen. Se kuuluu EU-vaatimuksiin – sekä, sillä 30 % kynnnettäväksi aiotusta pellosta tulee käsitellä näin.

Entisellä kotiseudulla ennen sotia huomattava osa peltäjän väestöstä joutui ja sai olla konkreettisesti mukana maataloudessa, oli se sitten karjanhoitoa tai viljanviljelyä.

Pyhäjärven historiikirjan mukaan vuonna 1939 peltajän peltopinta-ala oli n. 8200 ha, josta vehnällä 600 ha, ruukiilla 1000 ha, ohraalla 500 ha, kauralla 1300 ha, turnipsilla 400 ha, muut juurikasvit 90 ja heinällä 3500 ha. Viljelmien lukumäärä vuoden 1929 suoritettua laskennan mukaan oli yhteensä 876 kpl.

Valtaosa eli 60% kaikista tiloista eli 521 kpl sijoittui koko luokkaan 3-10 ha ja yli 25 hehtaarin tiloja oli ainoastaan 7 kpl.

Vuoden 1944 syksyllä ei ollut enää kiire kyntämään.

Sen sijaan kaikin käytettävissä olevin voimin paneuduttiin viljan korjuuseen. Niinpä vastuksista huolimatta ruista puitiin 625 ha:n alueelta yhteensä 901 200 kg, vehnää 205 ha:n alueel-

ta 276 800 kg, ohraa 137 ha:n alueelta 170 000 kg ja kauraa 30 ha:n alueelta 22 300 kg. Vaikka paljon saatiin puiduksiin paljon jäi viljaa korjaamatta eli vehnää 613 ha, ohraa 272 ha ja kauraa

912 ha.

Kotoani Pyhäjärveltä muun irtaimiston mukana saatiin pelastettua mukaan mm. Fiskars 10, eli kahden hevosen vedettäväksi tarkoitettu kyntöaura. Huittisissa

olevalla uudelle maanhankintalain mukaisesti perustetulla tilalla isäni suoritti useana syksynä kyntämisen hevosparrilla. Sitten tulivat traktorit, jotka hetkessä suorittivat tuon raskaan työn. Omakohtaisesti pääsin 17-vuotiaana nuorukaisena kokeilemaan kyntöä hevosparrin vetämällä. Oli nimittäin harvinaisen märkä syksy. Pellot olivat vielä silloin avo-ojissa. Märkä sänkipelto ei kannattanut traktoria ja konekynnöstä oli luovuttava. Niinpä minä sain tehtäväkseni 10 ha:n pellon kyntämisen. Parina ensimmäisenä päivänä työ oli varsin raskasta eikä se jälkikään ollut parasta mahdollista. Mutta sitten viulu alkoi kääntyä ja pelto tuli kynnetyksi. En tarkkaan muista kuinka monta päivää siinä meni mutta eiköhän kaksi viikkoa ole lähellä totuutta. Samainen kyntöaura on nytkin kotitaloni pihalla. Tuon samaisen pellon nykyinen omistaja Esa Laamanen suorittaa 7-siipisillä kääntöauroilla kynnön viidessä tunnissa ja jälki on paljon parempaa kuin minun kyntämäni pelto.

REINO ÄIKIÄ

Matti ja Aino Kuisma parihevosilla kyntämässä Matti Kuisman pellolla Matiskalassa vuonna 1937.

”Pyhäkyllöisii” -kirjahanke

Tästä Pyhäkylän koulupiirin kirjanteosta on jo kirjoitettu ”vuostokulla”. Ihan kyllästyminen asti. Joku totesikin, että ”työ tietää sitä niiko liisaki kirkkuo”. Osasyynä viipymiseen löytyy siitäkin, että kun pyydetään lähettämään tietoja ”ensitilassa”, niin vastaus saattaa viipyä kuuksia. Ei auta muuta kuin odottaa. Kyllä ne tiedot useimilta kuitenkin ovat lopulta tulleet.

Mutta nyt alkaa jo jotain tapahtua koulupiirimme yleisessä kokouksessa.

Koulupiirikokous

Kirjako jo valmis? No, ei aivan vielä. Kokouksessa sitten kuullaan, mitä Kirjatoimikunta on saanut toimeksi. Mikäli yleinen kokous ei asetu ”poikkitelein”, niin voidaan kirjojen ennakkomyynti aloittaa kokouksen lopuksi. Siksi kaikki ”kynnelle kykenevät” (ja nuoret kytimiehiksi) toivotetaan tervetulleiksi Pyhäkylän koulupiirikokoukseen sunnuntai-

na lokakuun 29 päivä alkaen klo 12.00 Äetsän Kiikassa Kinnalan Koukulla. Siellä on mahdollisuus tutustua myös Suojeluskuntamuseoon, jossa lähes 1000 esinettä.

Ennakkokoilmoittautumisen viimeistään ke 25.10. tarjoilun ym. järjestelyjen takia Seija Jokiselle, puh. 02-569 309 tai Irma Karppaselle, puh. 03-5143 731. Ilmoittakaa ruokavaliosta ja jos tarvitsette kyytiä linja-autolta. Koukulla on myös mahdollisuus yöpyä ennen tai jälkeen kokouksen. Aamiaismajoitus vain 30 _ hengeltä. Majoitusvaraukset suoraan Koukulle, puh. 03-5135 493.

Koukulla voit vielä vaikuttaa kirjan sisältöön ja ennenkaikkeaa ulkoasuun. Tule mukaan vaikuttamaan nyt, niin ei tarvitse harmitella jälkepäin. Muistathan siis? Koukulla tavataan ja ”tari-noijaa mukavii.”

PYHÄKYLÄN
KOULUPIIRIN
KIRJATOIMIKUNTA

Kiikan kirkolta
ns. Pohjanmaan
tietä runsas 2
km, löytyy kuvan
viitta. Koukulle
on helppo osata.

Hinkkasten sukuseura kokoontui Tampereella

Hinkkasten sukuseura ry:n sääntömääräinen sukukokous pidettiin 3. syyskuuta 2006 Tampereella Scandic City hotellissa.

Kokous hyväksyi toimintakertomuksen vuodelta 2005 ja vahvisti tilinpäätöksen. Toimintasuunnitelma vuodelle 2007 aiheutti keskustelua siitä, miten sukuseuran näkyvyyttä saataisiin olennaisesti lisättyä mm. paikallislehdissä. Muodostuahan sukuseuramme jäsenistö hajanaisesti asuvista henkilöistä eri puolelta Suomea. Sukuneuvoston jäsenmääräksi päätettiin edelleen kuusi. Vuoden 2007 sukuneuvostoon tulivat valituiksi:

Kauko Hinkkanen (Pyhäjärven sukuhaara), Tuomo Hinkkanen (Pyhäjärven sukuhaara), Tuulikki Mäkelä (Parikkala-Rautu sukuhaara), Salla Kuisma (Pyhäjärven sukuhaara), Heli Haapanen (Sakkolan sukuhaara), Karin Hinkkanen (Sakkola-

Metsäpirtti sukuhaara).

Sukuneuvoston tukena toimivat erikseen nimetyt toimikunnat. Ilahduttavaa on se, että nuoret ovat tulleet mukaan sukuneuvostoon. Näin saamme uusia tuulia mukaan toimintaamme.

Kokouksessa käsiteltiin jäsenmaksurakenteen uudistusta tarkoituksella, miten saamme jäsenkuntaamme aktivoitua nykyisestään. Sukuseurassa on tällä hetkellä jäseniä 250.

Vastaisuudessa omassa taloudessaan asuva yksittäinen henkilö maksaa henkilökohtaisen jäsenmaksun ja toisaalta samassa taloudessa asuvat jäsenet – kaksi tai useampi perheenjäsen – maksavat yhteisen perhemaksun.

Sukukokouspaikka on vuosittain kiertävä. Vuoden 2007 sukukokous on tarkoitus pitää Itä-Suomessa.

KAUKO HINKKANEN

23.10.2006

Pitäjien yhteistoimintaa

Entisen kotiseutumme asukkailla oli runsaasti yhteyksiä Pyhäjärveä rajoittuviin naapuripitäjiin.

Sain käsiin Käikisalmen eteläisten kylien kirjan ja miltei samaan aikaan Vuohensaloa ja sen asukkaita käsittelevän kirjan. Molempien kirjojen sivuilta voi havaita sen, kuinka Käikisalmeen muutettiin paljon työn perässä ja usein tästä oli seurauksena avioituminen ja lopullinen muutto pois omasta pitäjästä. Syntymäpäikkänä säilyi luonnollisesti Pyhäjärvi. Entiseen aikaan oli monenlaista yhteistoimintaa myöskin Sakkolan ja Räisälän kanssa.

Suvannon seudun sukututkimuspiiri on jo usean vuoden ajan kokoontunut yhteisiin kokouksiinsa sukututkimuksen merkeissä. Vaikka pitäjien ja seurakuntien maastossa näkymättömät rajat erottuvat selkeästi kirkonkirjojen sivuilla, yhteisistä kokoonnutumisesta on ollut hyvin paljon apua ja tukea.

Parin viime vuoden ajan ovat myöskin Suvannon alueen säätiöiden ja pitäjähdistysten edustajat kokoontuneet yhteisiin kokouksiinsa. Niinpä lokaan alussa olimme Lempäälässä Sakkola-Säätiön toimissa isäntänä. Mukana oli edustettuina Pyhäjärven ja Sakkolan lisäksi Vuoksen, Räisälän ja Metsäpirtin edustajat. Kutsutuista oli tällä kertaa pois rautalaiset.

Yhteistä näille luovutetun alueen pitäjille oli se, että nykyisessä hallintomallissa kaikki ovat Käikisalmen istuvan Sergei Jahnjukin alaisuudessa. Sakkolan seurakunta on aikoinaan ollut monen naapurin emäseurakuntana. Onhan Pyhäjärven pogosta lähtenyt 1600 alkupuolella ensin Käikisalmen yhteyteen ja muutaman vuoden kuluttua eli 1632 muodostunut omaksi seurakunnakseen ja sitten kunnallislain muutosten myötä 1800 luvun lopulla muodostunut omaksi kunnakseen. Sen sijaan Sakkolan naapureista Metsäpirtti on eronnut omaksi kunnakseen vasta 1903 ja Vuoksela 1914. Yhteisiä asioita on siis ennenkin ollut.

Kokouksessa vaihdettiin kuulumisia säätiöiden ja yhdistysten toimintamalleista ja yhteistyön hoitotoista rajan taakse. Kokouksen päätökseksi tuli, että kahden seuraavan vuoden aikana n. 35 hengen voimin pitäjien edustajat käyvät yhteisellä kotiseutummatkalla tutustumassa myöskin naapuripitäjiin. Ensimmäinen matka toteutetaan vuoden 2007 toukokuussa ja silloin Yrjö S. Kaasalaisen ja Juhani Huppunen johdolla tutustutaan Pyhäjärveen ja Räisälään tavanomaista kotiseututreffejä perinpohjaisemmin, tutustumalla paitsi jäljellä oleviin nähtävyyksiin, myöskin paikallisiin viranomaisiin. Myösikin Käikisalmi ja linnan museo kuulunevat matkaohjelmaan.

Mukanaolevat pitäjät yhteisöt ovat keskimääräistä valvetuneimpia, sillä kaikilla näillä on jossakin muodossa ilmestynyt pitäjälehti. Lehdistä Suvannon Seutu pitää sisällään paitsi Sakkolan myöskin Vuoksen ja Metsäpirtin asiat. Räisäläinen, Rautulainen ja Vpl. Pyhäjärvi-lehti pääosin kertoo vain oman pitäjän asioista. Pyhäjärveläisittäin on valitettavaa, että Käikisalmen alueen yhteisöjen välillä kansakäymistä ei ole laisinkaan. Ennen sotia Pyhäjärvenkin asioista kertova Käikisalmelainen-lehti lopetti ilmestymisensä jo 1950-luvulla. Ennen sotia ilmestyneet lehdet on toki tärkeänä historiallisena tiedonantajana luettavissa mm. yliopiston kirjastossa Helsingissä ja saatavissa kaukolainana myöskin omaan kirjastoon mikrokortteina luettavaksi.

Entisen emäseurakuntamme Sakkolan asiat ovat hyvällä tolalla. Sen saimme todeta, kun lopuksi tutustuimme Sakkola-Museoon Lempäälässä. Laaja esineistö oli hyvin ja asiallisesti järjestetty. Vanhojen valokuvien avulla oudompikin pääsi perille millainen pitäjät oli Sakkola ollut.

Naapuripitäjässä todella kannattaa käydä kostissa.
REINO ÄIKIÄ

Enkkuan koulupiiristä ilmestynyt video ”Ikkuna Karjalaan”

Kesällä 2001 julkistettiin Enkkuan koulupiirikirja ”Ikkuna Karjalaan”. Teoksesta jäi kirjatöimikunnalle pieni ”pesämunna”, jolloin Osmo Juvosen ehdotuksesta päätettiin tehdä video Pyhäjärven pitäjistä ja Enkkuan koulupiiristä. Video on siis kirjan jälkeen toinen osa ”Ikkuna Karjalaan”-projektia.

Hanke toteutettiin 2004 ja kuvausmatkalle lähtivät ammattikuvaajat Satu Korpiiniitty ja Lahden taidekorkeakoulun kuvaajalinjan opiskelija Emilia Ahonen. Ja tietysti nuorten kuvaajien lisäksi koulupiirin asiantuntijat Osmo Juvonen Enkkuan, Kyllikki Laitinen Rahkajärveltä, Aili Nurminen Saaprusta, Kerttu Peltonen Rahkajärveltä, Kari Pohjakallio Espoosta ja Aila Rantanen Enkkuusta

Videoon teknisenä toimijana Helsingissä Pekka Korpiiniitty (Enkkua) ja Tampeereella Antti Tuomikoski. Äänensä videolle antoi Jukka Laaksonen, kaikki televisiotalan ammattilaisia. Tekstit laati Kari Pohjakallio. Videon lopullisesta toteutumisesta syksyllä 2006 vastasi Tuomas Palola.

Ikkuna Karjalaan

Video alkaa hiljaa soivasti kanteleella ja kuvaan tulee Pyhäjärven kartta. Sen jälkeen seuraa mustavalkoinen filmi TK-mustavaa Reino Tenkasan sota-aikana kuvaamasta filmistä, jossa kirkkohererra K.A. Wiika nousee kirkkoväen kanssa kirkkorannasta kohti kirkkoa. Kirkonmäellä on lähikuvia kirkkokansasta. Asiallisen miellyttävä, tuttu televisioääni suolta rauhallisesti Kari Pohjakallion laatimaa erinomaista Pyhäjärvi-tietoa, historiaa, seurakunnasta, asukkaista ja käydyistä sodista. Kamera kiertää samalla kirkon muistomerkin, sankarihautausmaahan, lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkin ja monet

Vasemmalta Osmo Juvonen, Kyllikki Laitinen, Pekka Korpiiniitty, Satu Korpiiniitty, Tuomas Palola, Aili Nurminen, Kari Pohjakallio ja Aila Rantanen.

muut meille tärkeät paikat.

Maisemien vaihtuessa kerrotaan Pyhäjärven maaperästä, metsistä ja kasvillisuudesta. Kuva tallentaa herkin kuvan Saapun kangasvuokosta ja Rahkajärven runsaana ryöppyävästä kulteropellostsa.

Kyljen tai talojen kohdalla filmin alosaan tulee puheen lisäksi teksti, missä ollaan ja talon entisten asukkaiden nimi. Selostaja kertoo myös keskeisiä asioita kylien elämästä meidän aikana.

Filmissä on hyvin vähän henkilöitä ja nekin vain sivuosissa. Enkkuan koulun pihassa on valtaisa kivi, jonka päälle lapsena oli vaikea kavuta. Yhtä vaikeaa siihen oli nyt käivetty ään tuomin järkeistynein polvin. Yhden kuvan henkilöt ovat äänessä. Enkkuan taloja esiteltäessä, kamera pysähtyy Pusan pihassa. Kuvausmatkalle piti lähteä tässä talossa syntynyt Pentti Pusa. Pari päivää ennen lähtöä hän sai kutsun läisyyteen. Pentin koruton muistohetki vietetään hänen kotipihallaan. Kyllikki Laitinen kertoi lyhyesti Pentistä ja Kerttu Peltonen (o.s. Kivikkola) lausui Heli Kaikosen herkin karjala-aihe-

sen runon ”Arkipäivän kimmallusta.”

Kostermaan maisema oli kaunis. Ei näkynyt yhtään uupunutta talovanhusta tai venäläisten rakennelmia. Kylän kohdalla oli vain laaja vihreä peltoaukeama volukkineen. Taustalla siinäsi Pyhäjärvi ja Kiskosaari. Lokit lentelivät taivaalla ja ruiskarakk narsakahteli jossain. Toivaisien pihan tummat kuuset seisivat vakaina paikallaan, aivan kuin kertoen toisilleen, tässä seisomme, tuli mitä tuli. Kotirunioiden viessä sireenit availivat kukkaterttujan. Asiallinen selostus kertoo, että talot eivät tuhoutuneet sodassa, vaan venäläisten hallintoveranomaisten toimesta monista kylistä talot siirrettiin kolhoosikeskuksiin.

Erään Enkkuan talon pihassa venäläisrakennelmien sekamelskassa pieni sianporsas juoksi valtoimeensa. Häkissä oleva harmaankirjainen iso koira katsoi tuukasti kuvaajaa, haukkuen samalla terävästi. Videota katsellessa koira herätti lämpimiä muistoja. Joku katsojista totesi, ”sehän on precisi samanlainen kuin opettaja Miikkulaisen Tuuli-koira.” Koiralla on koiran virka. Niin tämäkin

suoritti samaa tehtävää, mitä samannäköinen kollegansa 60 vuotta sitten, haukkui pontevasti pihaan saapuvia outoja kulkijoita.

Vajaa puolituntia kestävä videonauha päättyi Kerttu Peltonen kirjoittamaan ja esittämään runoon *Sinä Karjala*.

Videon on sisällöltään monin verroin rikkaampi, mitä nämä muutamit kertomani kuvatapahtumat. Ja kauniin vastamusiikin tuovat eri lintujen äänet. Filmi on alansa ammattilaisten toimesta toteutettu laadukkaasti ja kelpaisi sellaiseenaan esitettäväksi television Pyhäjärven pitäjistä, jonka monet kylät Enkkuan koulupiiriin tavoin ovat kokeneet kovia uuden isännän valtakaudella. Kari Pohjakallion teksti kuvatapahtumista ja Pyhäjärvestä on painettu lisänä viisisivuiseksi lehti-seksi videonauhan mukaan.

Videota on saatavissa VHS-videona ja DVD-talenteena. Hinta 20 euroa+ lähetykskulut. Tilata voi Kari Pohjakallio, puhelin 09-599612, osoite Pitkälänentie 61, 02730 Espoo.

Sähköposti: kari@pohjakallio.com

SALME RINTALA

Kari Pohjakallio

Espoossa asuva biologi Kari Pohjakallio on ollut hyvin keskeinen henkilö niin Enkkuan koulupiirin kirjan teosta kuin nyt valmistuneen Ikkuna Karjalaan-videofilmin valmistuksessa. Kirjaa tehdessä hän kokosi koko aineiston ja muokkasi sen kirjaksi. Videofilmin teksti on myös hänen kynästään. Enkkuan koulupiiriläiset ovat useaan otteeseen tuoneet julki kiitollisuutensa Kari Pohjakallion mittavasta talokutyöstä heidän kotiseutunsa muistojen tallentajana.

Kari Pohjakallion juuret ovat Karjalassa, Viipurissa, jossa hänen vanhempansa

Kari Pohjakallio.

ovat syntyneet. Kiinnostus Pyhäjärveen syntyi Aini-ypolison myötä. Helsingin yliopistossa samalla kurssilla oli Aini Nokelainen Saap-

rusta. Lempi leimahti ja heidät vihittiin 1957. Perheeseen syntyi kaksi lasta ja lastenlapsia on nyt neljä.

Pyhäjärvellä ja Saaprussa Pohjakalliot ovat yhdessä käyneet kaksi kertaa, Kari useimminkin. Ainille kotikyliä Saaprun on vain muistoissa. Kylän nykytilanne jättää mielen hyvin surulliseksi ja siksi sinne ei tee mieli lähteä.

Lehtorin virasta eläkkeellä olevalla Kari Pohjakalliolta on harrastuksia, vaikka muille jakaa. Hän on kerännyt Pyhäjärven posti-toimistojen leimoja, joista puuttuu enää Vernitsan leima. Biologina hän on kiinnostunut kasveista. Rakkain niistä on

orkidea, joita hän kasvattaa kotonaan lasivitrineissä. Hän on toiminut Suomen Orkideayhdistyksen puheenjohtajana 18 vuotta, kirjoittanut yhdessä Vesa Lippusen kanssa Orkideopuaan, luennoinut ja kirjoittanut rakkaasta aiheestaan eri lehtiin. Hän kerää postimerkkejä ja kortteja, joiden aiheena on orkidea. Harrastusten luetteloa voisi jatkaa pitempäänkin.

Pyhäjärvi-lehdessä on ollut myös useita hänen artikkeleitaan Pyhäjärven kasvi-harvinaisuuksista ja henkilökuvia entisistä pyhäjärveläisistä.

SALME RINTALA

Kirjat

Laatokan kevät

Markku Heikkilä ja
Kustannus Oy Rajalla 2006
Valokuvat:
Alexander Belenky
Graafinen suunnittelu:
Petteri Lehtinen
Painopaikka:
Gummeruksen Kirjapaino Oy,
Jyväskylä, ISBN 952-5271-49-8

Viime kuussa ilmestyi toimittaja Markku Heikkilän matkakirja Laatokan kevät. Teoksen syntyyn vaikutti Heikkilän äidin ja äidinpuoleisten sukulaisten kanssa tehty kotiseutumatka Pyhäjärvelle, joka herätti monia tunteja. – *Kun täällä käy omien sukulaisten kanssa, joka nelimetrillä on tarinansa, joka paikalla nimensä, jokaisella vanhalla talolla asukkaansa, jopa jokaisella nurmeltuneella kivijalalla seisookin jonkin tunnetun ihmisen koti. On kuin paikalle nousutta venäläistä kylää ja sen asukkaista ei olisi olemassakaan.*

Entä millaisena tämän saman maiseman näkee venäläinen? Voiko tätä 60-vuoden takaista tapahtumasarjaa jo katsoa yhtä aikaa lähellä ja kaukaa? Kirjan nimenä voisi olla *Laatokka-kirja*. Kyse ei ole niinkään järvestä itsestään maantieteellisenä tai biologisena, vaan koko tästä alueesta ja olemuksesta. Mitä merkityksiä "Laatokkaan" voi liittyä nykyhetken Suomessa, Euroopassa ja Venäjällä.

Etsiessään vastauksia kysymyksiin, Heikkilä kiersi Laatokan ympäri. Matka alkoi 2002 keväällä Pietarista, mukana pietarilainen lehtikuvaaja Alexander Belenky eli Sasha. Laatokan itäpuolelta alkavan matkan pysähdyspaikkoja oli 16 ja ennen paluuta Pietariin oltiin pitkään pysähdyksissä Pyhäjärvellä ja Noitermaassa.

Heikkilän kertonta on mestarillista, paikka paikoin suorastaan runoa. Jokaisella pysähdyspaikalla on oma

Aunuksessa joet, niityt ja talot ovat yhdessä päättäneet tehdä maisemasta kuin sadun. Kuva: Aleksander Belenky.

monitasoinen historia, on rikas muistojen menneisyys ja tarkasti havainnoitu nykyisyys. Hän nostaa maisemasta tai asiasta jonkin pienen yksityiskohdan, jonka myötä avautuu laajoja kokonaisuuksia.

Autioituneessa Inkerissä se yksityiskohta oli vanhan miehen silmät. – *Ajamme keskellä Inkerinmaata, mutta en näe siitä missään. Ei voi nähdä sellaista, mitä ei ole.*

Kerran sen vain olen nähnyt, väläyksen Inkerinmaan menneistä vuosista, katseesaa täältä yli tuhat kilometriä pohjoiseen, kauniina valoisana kesäyönä Murmanskissa pienessä puistossa hotellin Arktikan vieressä. Penkillä istui vanha mies, taisi olla joku toinenkin, mutta tämä mies puhui suomea. Sanoi olevansa inkeriläinen ja pyy-

si rahaa ryyppyy.

"Onkos täällä hyvää asua", kysyin ennen kun olin ehtinyt katsoa miltä miehen silmät näyttivät. Surua niissä oli niin paljon ja pitkästä aikaa, että siitä ei voidakalla peittää. Niissä asui vastaus, syvästi. "Ei, ei ole", hän sanoi.

Suomalaisten mielen tajuutaan iskostuneet taistelupaikat Syväri ja Kollaa ovat tänään hyvin hiljaisia Venäläisille paikkojen nimet eivät sano mitään.

Neuvostovalian aikana kaikkien kirkkojen ja luostarien kirkonkellot vaiennettiin. Rakennusten käyttötarkoituksia muutettiin totaalisesti. Aleksanteri Syväriläisen luostari muuttui mielisaira-laksi. Kirjoittaja katselee rapistunutta rakennusta, joka on edelleen toiminnassa ja mietti, voiko kukaan päästä

sieltä koskaan pois. – *Tämä "hoitolaitos" on osa neuvostomaan perintöä Venäjälle. Pitkinä punaisina vuosikymmeninä mielisairautta oli myös toisinajattelu. Jos joku ei ollut sattumoisin sairas ennen passitustaan hoitoon, tällaisissa paikoissa varmistettiin, että terveys varmasti menee.*

Tämän oli tarkoitus olla Jumalan pihä, jossa asuu Pyhä Kolminaisuus. Nyt siitä on tehty hullujenhuone. Käärastuli, helvetin esikartano. Mutta kirkot tulevat täällä takaisin, jonain päivänä mielisairaala väistyy, jonain päivänä kaikki nämä näyt ovat siirtyneet muiden historian painajaisien joukkoon.

Ja kirkot ovat todella tulleet takaisin. Laatokan luostarit Valamo ja Konevitsa rakentavat taas kerran itseään

uudelleen. Kiiltävien kupolien kellot kaiuttavat sano-maansa ympäri Laatokkaa. Uusia ortodoksikirkkoja rakennetaan. Luterilaisuutta on hyvin vähän. – *Laatokka on jälleen ortodoksinen sisäjärvi.*

Heikkilän kanssa matkaa tehdessä maisemia ja paikkoja ei katsota kiireellä turistibussin ikkunasta, vaan pysähdyspaikoissa ollaan viiveellä. Toimittajana hän haastattelee ihmisiä. Heidän tarinansa ja mieltensä nykyoloista sekä ympärillä oleva pysähtyneisyys kertovat siitä valtavasta muutoksesta, jonka Laatokan ympäristö on kokenut.

Sortavalassa on eniten jäänteitä suomalaisesta arkkitehtuurista. Venäläinen valokuvaaja kuvaa ihastuneena vanhoja jugend-taloja.

Aunus on ainoa, jossa vuosien takainen menneisyys on voimakkaasti läsnä. Aunus ei kuulunut Suomelle, vaikka suomea siellä puhuttiin ja sen ohella lydyä ja vepsää. Lampaat juoksevat pölypölynenä pitkin kujia ja hevonen hirnahtelee niityllä. Kirjoittaja on läikähtä idyllistä. Tämä ei voi olla totta, tällaista ei ole vuosikymmeniä nähty Suomessa. – *Täällä puhutaan pientä kieltä, suuri ja mahtava kielioppi ei tänne sovi. Lampaana tai variksenä täällä olisi hyvä olla.*

Kierrosmatkan kohteet olivat Pietari, Pähkinäsaari, Inkeri, Novgorod, Syväri, Aleksanteri Syväriläinen, Aunus, Pitkäranta, Kollaa, Sortavala ja Lumivaara, Valamo ja Konevitsa, Käkisalmi, Pyhäjärvi ja Noitermaa, Piskarevo (hautausmaa Pietarissa).

Matka näihin paikkoihin on poikkeuksellista ja todella mielenkiintoista luettavaa. Poikkeuksellista syystä, että tämän päivän tästä Euroopan kolmesta ei ole kirjoitettu ainuttakaan näin yhtenäistä kirjaa.

Markku Heikkilän kertoma alueiden historia on hyvää tietoisuutta lukijalle, mutta samalla hän nostaa kaiken keskeisen inhimilliset, ihmisen kasvat, niin suomalaisten kuin venäläistenkin. Laatokan kevät on sanallisen taidokkaasti laadittu teos, jossa mukana on Heikkilälle ominaista hienovireistä huumoriakin. Aleksander Belenky taiteellisesti nelivärikuvat täydentävät hienosti upeaa teosta.

Kookkaan 160-sivuisen kokopäiväisen teoksen hinta on 29 euroa ja sitä on saatavissa kirjakaupoista. Koska teos on vasta äskettäin ilmestynyt, sitä ei ole vielä kaikissa kirjakaupoissa, mutta liikkee tilaavat sen kyllä tarvittaessa. Nokian kirjakaupassa sitä on jo saatavissa.

SALME RINTALA

Markku Heikkilä ja Pohjoinen ulottuvuus

Yhteiskuntatieteiden maisteri Markku Heikkilä (s. 1961) työskentelee Oulussa ilmestyvän sanomalehti Kalevan pääkirjoitustoimittajana. Aiemmin hän on toiminut Kalevassa mm. politiikan toimittajana ja politiikan toimituksen esimiehenä.

Heikkilä on useita vuosia seurannut tiiviisti pohjoisten alueiden kansainvälisiä kysymyksiä ja saanut tästä työstä valtion tiedonjulkistamispalkinnon. Hän on myös julkaissut kirjan Arktiset visiot (Pohjoinen 1998) ja on kirjoittanut vuodesta 2005 Suomen politiikasta Pohjoismaiden ministerineuvoston internetlehteen AnalysNorden. Hänen kirjoituksiaan on myös julkaistu eräissä muissa kokoomateoksissa ja aika-

kauslehdissä. Heikkilä oli perustamassa Barentsin alueen toimittajafoorumia Barents Press Internationalia ja on toiminut sen puheenjohtajana ja hallituksen jäsenenä.

Markku Heikkilän äiti on Pyhäjärven Noitermaasta.

Pohjoinen ulottuvuus (PU)

Suomen Ulkoasiainministeriö ja sen Eurooppa-tiedotus sekä Euroopan komission Suomen edustusto tilasi Markku Heikkilältä teoksen Pohjoinen ulottuvuus. 96-sivuisen teoksen teksti on selkokielistä tavallisellekin lukijalle, jolla ei ole tietoa Pohjoisen ulottuvuuden monipuolisesta toiminnasta ja tä-

Markku Heikkilä on Kalevalahelden pääkirjoitustoimittaja.

hän asti saavutetuista tavoitteista.

Teoksen alussa pääministeri Matti Vanhanen kirjoittaa lukijalle, josta muutamia otteita.

– Suomen ja Ruotsin liittyttyä Euroopan unioniin 1995

unionin alue laajeni pohjoiseen ja Venäjä tuli EU:n rajanaapuriksi. Pohjoisen ulottuvuuden (PU) aloitteellaan Suomi halusi EU:n kiinnittävän huomiota tähän uuteen tilanteeseen, sen tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Tavoitteena oli unionin ja Venäjän, etenkin Luoteis-Venäjän, keskinäisen yhteistyön lisääminen ja Baltian maiden lähentäminen EU:hun. Taustalla oli pyrkimys vahvistaa vakautta, hyvinvointia ja kestävä kehitystä.

Pohjoinen ulottuvuus oli syksyllä 1999 Suomen ensimmäisen EU-puheenjohtajakauden keskeisiä aiheita. Tuolloin järjestettiin pohjoisen ulottuvuuden ensimmäisen ministerikokous. EU-

rooppa-neuvoston kokouksessa Helsingissä joulukuussa 1999 komissiota pyydettiin laatimaan toimintaohjelmaa pohjoisen ulottuvuuden politiikalle. Sittemmin pohjoiselle ulottuvuudelle on hyväksytty toinenkin toimintaohjelma, rajatylittävää yhteistyötä on kehitetty sekä perustettu pohjoisen ulottuvuuden ympäristö- sekä sosiaalija- ja terveyskumppanuudet.

Pohjoisen ulottuvuuden tämänhetkisen toimintaohjelman hyväksymisen jälkeen Baltian maat ovat liittyneet EU:n jäseniksi. EU:n ja Venäjän yhteistyö on kehittynyt. Alueen maiden sekä EU:n ja Venäjän yhteistyön tarve Luoteis-Venäjää, Itämeren ja arktisia alueita koskevissa

asioissa on aiempaakin tärkeämpää.

Toimittaja Markku Heikkilän laatima pohjoisen ulottuvuuden teos antaa vastauksen kysymykseen, mitä pohjoinen ulottuvuus on ja mitä konkreettista se on saanut aikaan. Se sisältää lisäksi kattavan katsauksen pohjoisen ulottuvuuden kehitysvaiheisiin ja tarjoaa näkemyksiä siitä, mitä se voisi olla tulevaisuudessa – uudistettuna ja vahvistettuna.

Helsingissä kesäkuussa 2006

MATTI VANHANEN

Pääministeri

Teosta on saatavissa Eurooppa-tiedotus, Ulkoasiainministeriö www.eurooppa-tiedotus.fi

SALME RINTALA

Rakkaamme
**Elsa Emilia
HANSKI**

o.s. Rönkkönen

* 11. 2. 1908 Parikkalassa
† 13. 9. 2006 Vammalassa

Kun Luoja niittää
kypsää viljaa
ja korjaa
matkaajan väsyneen,
kun sydän lämpöinen
sammuu hiljaa,
oisko aihetta muuhun
kuin kiitokseen.

Kiittäen, kaivaten

**Lapset
Lastenlapset
Lastenlastenlapset
Muut sukulaiset ja ystävät**

Sinattu lähiomaisten läsnä ollessa.
Lämmin kiitos kaikille osanotosta.

Rakkaamme
**Laina Tuulikki
LEHTINEN**

o.s. Inkinen

* 8. 2. 1940 Töysä
† 4. 9. 2006 TAYS

Rakkaudella muistetaan ja kiittäen
**Sauli, Riitta, Iinalotta ja Iidasofia
Anssi, Niko ja Jenny
muut sukulaiset ja ystävät**

Soi kappelin kellot hiljaa yli hiljaisen
hautausmaan. Sinne saatamme äidin rakkaan,
isän vierelle nukkumaan.

Siunaus toimitettu Kiikan kirkossa.
Kiitämme osanotosta.

Kuin Jämsän äijä

Monet tuntevat sananparren "Jäi kuin Jämsän äijä taivaasta", mutta harvemmat tietävät, mitä se tarkoittaa. Netistä löytyy lukuisia kertomusversioita, ja kaikille niille on yhteistä se, että Jämsän äijä luuli olevansa oikealla tiellä taivaaseen, mutta joutuikin sitten katkerasti petettyään. Tämä sananparsi tuli kohdallani hyvin voimakkaasti mieleen viimekuusen Pyhäjärvi-juhlan tiimoilta.

Minua oli hyvässä ajoin pyydetty Muistojen iltaan puhujaksi, aika oli ilmoitettu moneen kertaan, ja matkapuhelinnumerokin oli muistissa – jos sattuu ... Olimme aamulla lähteneet kotona toiseen tilaisuuteen siinä mielessä, että kerkiamme sieltä hyvin "kuudeksi Huittisten kirkkoon", sen enempää asiaa tarkistamatta. – Onneksi tulimme sen verran ajoissa, että ehdin nipin napin puhujapaikalle, mutta noloahan se oli, äärettömän noloa. Ja siksi vietiä mitä nöyriin anteeksipyyntö juhlatoimikunnalta ja juhlatunnelmaan virittyneeltä kirkkokansalta.

Mutta tuo Jämsän äijän -tapaus alkoi muhia mielessäni: kuinka paljon meidän ihmisten keskuudessa onkaan luuloon perustuvaa käyttäytymistä, ja kuinka vakavaa on, jos se liittyy noihin elämän perimmäisiin kysymyksiin. Raamatusta löytyy lukuisia esimerkkejä tästä – Eevan "luulosta" alkaen. Mooseskin luuli, että egyptiläisen surmaamalla hän osoittaa kansalleen, millä asialla hän liikkuu, mutta joutuikin 40 vuodeksi erämaa-kouluun. Jeesus varoitti usein kuulijoitaan, vallankin fariseuksia, väristä luuloista.

Myös Saulus luuli olevansa Jumalan asialla vainotessaan Nasaretilaisen seuraajia, mutta hänet kirjaimellisesti pudotettiin maan pinnalle. Erämaa-kouluun ja vainojen kautta luulot kaikkosivat, ja hänestä tuli Paavali, se ase, jota Jumala voi käyttää.

Huittisten juhlaohjelmanpalveluksen saarnassa nuori pappiskandidaatti, Harri Kiiski, neuvoi meitä monin sanoin, mikä on oikea tie Jumalan yhteyteen: Jumala ei ole antanut mitään muuta tietä kuin Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen ristinkuoleman kautta tulevan syntien anteeksisaamisen. Ja tämä vastaanotetaan, kun tunnustamme syntisyntymme ja uskon kautta vastaanotamme sulasta Jumalan armosta tulevan anteeksiantamuksen. Tämä "evankotie" vie kerran perille.

PEKKA LAULAJAINEN

En ole varsinainen "multasormi". Puutarhatyöt ovat sujuneet minulta aina nihkeästi. Lapsena yritin hoitaa omaa puutarhapalstaani, hernettä, salaattia, mansikkapenkkiä, mutta muistini mukaan äiti joutui usein kitkemään rikkaruohot myös minun palstallani. Sadon kyllä halusin itse korjata.

Sitäkkin tärkeämmäksi ovat vuosien mittaan tulleet eräät kasvit ja kukat, joihin jokaiseen liittyy elämäntulkunsa vaikuttaneita kokemuksia, muistoja ja arvoja. Etelä-Karjalassa, melkein rajan pinnassa sijaitsevaa vapaa-ajan asuntoani, jossa kesäkuukaudet kuluvat, ympäröi metsä. Niukka pihapiiriin olen koettanut istuttaa kasveja, jotka voisivat ikään kuin hoitaa itse itsensä, mahdollisimman pienellä vaivannäöllä.

Vapaa-ajan asuntooni on parin kilometrin päässä lapsuudenkodistani. Lapsuudenkotini ympärillä oleva pelto kiertää hautausmaata – yhä tänä päivänä. Hautausmaan kulmasta on kodin pihaan muutamia kymmeniä metrejä. Pellon ja hautausmaan välillä on vain

Kirkonsanoma

Älä unohda minua - kukat

muutaman metrin levyinen erottava kaista. Kaistalla kasvava lehtipuita: koivuja, tuomia, pihlajia. Sinne on levinnyt hautausmaalle joskus istutettuja kukkia: siellä on kiven päällä maksaruohoa ja kesän mittaan vaihtelevasti luonnon kukkia, kurjenkelloja, kissankelloja, kielonlehtiä tiheinä ryppäinä. Ja mikä kauneinta: siellä on sinisiä lemmikkejä!

Hautausmaan nurkassa, muuttaman kymmenen metrin päässä kodista, puuden ja lemmikkien takana, on perheeni kukkahuuta. Sitä reunustavat hautakivet, joissa on usean sukupolven vainajien nimet; jo minua seuraava sukupolvenkin vainajan nimi.

Samalla hautausmaalla, ja viereisillä, vielä vanhemmilla, lepää ainakin kymmenen sukuni sukupolven ihmisiä, useimpien hautapaikasta ei

ole enää merkkiä tai tietoa. Vanhimman tiedetyn, sinne haudatun, nimeltä mainittu, historian asiakirjoihin jääneen, kansani samaa sukunimeä kantavan esi-isän syntymästä tulee kohta kuluneeksi 400 vuotta: Antti, talonpoika ja ratsumies. Lappeenrannan rakuunarykmentin kersantti 1600-luvulta. Täällä lepää jossakin hänen poikansa Niilo, valtiopäivämies, talonpoikien edustaja Tukholman valtiopäivillä seuraavan vuosisadan alussa. Täällä hänen poikansa, jälleen Antti, joka isonvihan aikana köyhtyneenä, joutui turvautumaan kunnan köyhäinapuun. Ja niin edelleen.

Alkukesällä herkätkä kukat, lemmikit, reunustavat hautausmaita. Kukaan ei ole kertonut, miksi lemmikkeillä muissa kielissä, saksassa, englannissa tai ruot-

sissa, on täysin erilainen nimi kuin meillä. Niissähän tätä kukkaa merkitsevää sana kuuluu suomennettuna: "älä unohda minua", Vergiss-meinnicht, Forget me not, Förgät mig ej.

Minulle nuo kukat ja nuominimet muistuttavat, kun astun niiden ohi hautausmaalle: Älä unohda meitä! Älä unohda meitä, tänne katkettuja, äitejäsi, isiäsi! Astut pyhälle maalle, hiljene! Ennen sinua elimme me, sinä kuulut nyt samaan sukupolven ketjuun. Kunnioita menneisyyttä.

Samalla nuo kukat, lemmikit, älä unohda minua-kukat, muistuttavat minua siitä, miten minun tulisi elää luottamuksessa, uskossa ja kiitollisuudessa, myös elämän rajallisuuden hyväksymisessä. Mitä sanoikaan Jeesus, Mestarimme: "Katsokaa kedon kukkia, kuinka ne nousevat maasta: eivät ne näe vaivaa eivätkä kehää..."

Kun Jumala näin pukee kedon ruohon, joka tänään kasvaa ja huomenna joutuu uuniin, niin tottahan hän teistä huolehtii, te vähäskuoiset."

PERTTI LUUMI

Kuolleita

In Memoriam Elsa Emilia Hanski, o.s. Rönkkönen 11. 2. 1908–13. 9. 2006

Ei koskaan aiemmin ihmiskunnan historiassa maailma ole muuttunut yhden ihmisen eliniän aikana niin radikaalisti kuin viimeisen sadan vuoden aikana. Elsa Hanski muisti vielä Venäjän tsarin kuvan kansakoulunsa seinällä. Hänen lapsuudessaan asuttiin perheyhteisössä, jossa kolme veljettä perheeseen ja vanhuksia yhteistaloudessa. Hänen puheissaan tuolta ajalta vilisi niin useita setiä ja sedän emäntiä, ettei niissä millään pysynyt mukana. Tuolloin vallitsi "myö" henki, missä toimittiin koko perheyhteisön lähtökohdista. Yhteisöstruktuuri pysyi hänen mielensä perukoissa aina.

Elsa muisteli lapsuutensa parhaita aikoja kun sai vierailulla mummons Kristinan luona. Siellä tehtiin kokkelepiimää mitä syötiin lämpimän maidon kanssa. Se oli hänen lapsuutensa suurinta herkkua.

Kohtalo oli koetellut nuorta Elsaa kun Amerikkaan lähtevä sukulainen oli pyytänyt häntä mukaansa. Mutta tyttö ei malttanut erota äidistään. Tyttönä karjapaimeensa hänelle oli ilmennyt kuumetta. Siihen aikaan paljon ihmisiä kuoli tuberkuloosiin. Oma-aloitteisesti syödyt teravillerit pelasti hänet. Hän koki ensimmäisen maailmansodan läsnäolon ja toinen muuttikin jo hänen elämänsä lopullisesti.

Elsa Rönkkönen syntyi Parikkalassa, kävi karjanhoitokoulun. Diakonissa olisi ollut hänen toiveammatinsa, mutta olosuhteet määräsivät toisin. Hän työskenteli muutamilla tiloilla karjanhoitajana kunnes sai toimen karjakkona ja talouden hoitajana leskeksi jääneen viljelijä Matti Hanskin tilalla Katilan kylässä. Pyhäjärven VPL:ssä. Hanskilla oli tuolloin 6 alakäistä lasta. Elsan ensimmäinen reaktio oli, että "täällä mie on kahta viikkoa ole", mutta kuinkaas kävikään. Emännättömissä talossa asiat olivat hunningolla. Hän valkaisi jauhosäkkejä, joista ommeltiin taloon niin verhot kuin lapsille vaatetta, hän monasti minulle muisteli. Elsa sai kohta karjan tuottamaan, maitoa ja voita meijeriin. Hänen ruusilimpunsa ja piirakkansa

Kaksi vuotta ja isäntä vie taloudenhoitajansa vihille. Se ei ollut helppoa ruveta äitipuoleksi jo valmiille lapsiktraalle, mutta Elsa koki, että se oli hänen kohtalonsa. Uuteen perheeseen oli syntynyt jo kaksi lasta "kölähtö tulj ja kaik' jäi", kuten hän aina tuota suurta mullistusta kuvasi. Nuorin syntyi vasta Satakunnassa Tyrvällä, minne perhe oli asettunut sodan jälkeen. Elämä eteni maanviljelyn ja kovan työn teon merkeissä Mikolan tilalla Matti Hanskin kuolemaan asti 1958. Elsalta olisi ollut liikelatoudellista vaihtoa, joka ei koskaan päässyt

Elsa Hanski.

oikeuksiinsa kodin ulkopuolella. Hän oli kasvanut maailmassa, jossa miehet päättivät näistä asioista. Hän kertoi vaistonneensa muutamia hyviä investointeja mahdollisuuksia, muttei saanut miestänsä uskaltautumaan tuumaan mukaan. Myöhemmin osoittautui, että niissä menetettiin todella tuottava tilaisuus.

Leskenä ja alaikäisen nuorimmaisensa kanssa hän muutti pieneen taloon ja elämä muutti muotoaan. Hän kertoi toivoneensa, että "Taivaan Isä soisi hänelle helpomman elämän" kaikkien raskaiden maatalon työvuosien jälkeen. Vapautuessaan velvoituksista hän sai kristillisen tien kulki-

jana vierailu lukuisissa seuroissa ja tilaisuuksissa mielen määrin ja viettäessä aikaa rakkaan harrastuksensa lukemisen parissa. Suurin haave toteutui kun hän pääsi matkalle Jeesuksen jänäljille. Sel-laista ei ollut voinut kuvittelakaan muutama vuosia aiemmin.

Tiedustellessani, olisiko hän halunnut jatkain elämässään toisin. Hän vastasi, että olisi halunnut saada olla enemmän lastensa kanssa, kun he olivat pieniä. Ja koska hän oli joutunut kasvattamaan miehensä lapsia tämän ensimmäisestä avioliitosta, heidän kasvaessaan hän olisi kovasti jo halunnut oman yhteisen kodin miehensä ja heidän yhteisten lastensa kanssa. Tämä ei ehtinyt toteutua.

Elsa Hanskin elämäntekosus oli kristillinen, josta hän ammensi voimansa ja luottamuksensa elämään. Hän oli mestari paitsi piirakoiden ja ruusilimpun paistossa, hän osasi myös raahtuunsa ulkoa. Hän pysyi kohtalaisen terveenä ja asui itsenäisesti loppuun asti. Viimeisinä aikoina hän oli jo väsynyt elämään ja toivoi jo hartaasti poistavansa "taivaa kottii". Loistakoon ikunien valo hänelle.

M. ANNERKIVI
o.s.Hanski

Muistoja lottatyöstä

Pyhäjärvi-lehti toi viestin, lottaystäväni Tyne Äikäs on poissa. Kuvat kulkivat, kynnel herähti poskelleni, paljon on muistoja yhteisestä tiestä. Puhuin Tyynen omaisten kanssa, sain lämmintä kannustusta kirjoittaa lottamuistoja lehteen.

Kesken arkiten askareiden 7. lokakuuta 1939 saivat sisarusukset Helmi ja Tyne Äikäs ja Aune Viskari kylmän komennuksen: Tiituan puhelinkeskukseen. Heti! Minä menin vuorokautta myöhemmin. Näin alkoi meidän kouluttamattomien viestilottien yhteinen taival.

Ei meille annettu mitään ohjeita, luotettiin talon väen antavan apua. Menin lauantai- tai päivänä ja kaikki olivat työn touhussa. Tyne pesi keskushuoneen lattiat. Katsoin vähän aikaa, otin harjan käteeni ja menin työhön mukaan. Illalla aloimme suunnitella työvuorojamme. Tyynestä tuli parini ja petikaverini lähes vuodeksi. Yön nukuimme Koivumäen emännän kamarissa sivusta vedettyä sängyssä. Aamulla talonväki alkoi opettaa keskuksen hoitoa. Aina, kun meillä oli vapaata autoimme talon töissä, näin tulimme tutuiksi. Kohta olimme kuin samaa perhettä.

Alku meni hyvin. Muuttaman päivän kulluttua keskuksen tuli kiireinen lentäjä, sanoi heti, "hätäpuhelu Immolaa". Kone oli tehnyt pakkolaskun Tiituan niitylle. Tyne oli työvuorossa, ei meille ollut opetettu puhelujen nimiä. Onneksi talon oma poika Lauri oli avuksi. Kohta tuli puhelu koululta; "komentajapuhelu Keuruulle". Ei tiedetty puhelun arvoa eikä mitä "tietä" Keuruulle mennään. Työ tekijänsä neuvoo. Kaikista meistä tuli välittäjiä moneksi vuodeksi.

Talon väki lähti evakokoon joulukuun alussa ja 7-8 Ete-lä-Pohjanmaan poikaa tulivat vartija- ja viestimiehiksi. Nyt meillä tarvittiin muonituslotta. Tyne otti ohjat käsiinsä ja sovimme, että toisena päivänä hoidamme keskusta ja toisena päivänä huolehdimme ruoasta. Aamulla klo 5 piti sytyttää tuli uuniin, savu ei saanut näkyä. Ensin tehtiin miehille aamupala ja hellalla valmistuva aamiainen, sitten iltaruoka uuniin haudumaan. Nyt tulivat esiin Tyynen isosisikon taidot, toisista huolehtiminen. Kuumassa uunissa oli vesipannu ja salainen korvike. Kun oman puolen pojat pääsivät kotona käymään ja poikkesivat keskuksen, aina Tyne löysi joiain tarjottavaa. Siitä tuli sanomista, viestimiehet tulivat illalla keskuksen ja sanoivat; "vieraita käy liikaa, karjalaiset ovat vakoojiljoita ja syövät meidän muonaamme". Siinä oli myös jossain määrin mustasukkaisuutta. Tyne oli tavattoman rohkea ja oikeudenmukainen eikä sanattomaksi jäänyt; "Nämä miehet ottivat ryssän vastaan Raudussa, sytyttivät kointinsa, kaveri haavoittui viereillä. Mitä te olette tehneet,

tulleet valmiiseen ruokapöytään. Saamme kaikki samanlaiset annokset, meidän annoksista riittää tarjottavaa. Jos eivät juttunne loppu, soitan viestikomentajalle". Hilaraisina pojat lähtivät yöpuulle, Tyynen sanat pepsivät.

Aamulla sanoimme miehille, että tästä lähtien kannatte puut ja vedet sisään ja huolehditte huoneitten siisteydestä. Kohta tuli sisälle leppoisa hevosties; "olen löytänyt metsästä lehmän. Hoidan sen samalla kuin hevosenkin". Ja ojensi samalla maitoämpäriin. Taloon tuli rauha. Illalla miehet tulivat keskuksen vähän arkoina ja kysyivät; "miten kauan Karjalan tyttö pitää tuntea, ennen kuin ehdottaa sinuksi". Eihän siinä muu auttanut kuin tehdä sinunkaupat.

Jouluksi laitettiin kystä kyllin. Pojat olivat kaupasta löytäneet kokonaisia ohryryynejä ja tulivat riemuiten, saamme joulupuuroa. Sanoimme, että ohra on arki-ruokaa, riisipuuroa syödään, ja niin söimme. Joulusauna oli lämmitetty pimeän aikana ja saunassa oli monta kävijää. Pääsin Tyynen kanssa viimeiseksi, olimme höyrysaunassa. Vettäkin oli vähän. Meillä oli nyt aikaa haastella kahdestaan ensimmäisen kerran, silloin löysimme toisemme, tulimme ystäviksi. Hyvä oli verkkaaisesti kävellä saunatietä hohtavan valkeassa maailmassa ja ihailia kaivon luona lyhteessä punatulkuparvea. Aunella oli kahvipöytä katettuna. Helmi oli silittänyt lottapuvut ja ommellut valkeat kaulukset sääntöjen mukaan. Yhteishenki oli todella hieno.

Olimme pyytäneet talon isännän Heikin jouluvieraaksi, hän oli työvelvollinen. Aloittelimme ateraa. Eikös kapteeni tullut toivotamaan hyvää joulua, aivan humalassa. Alkoi huutaa, jopa uhkasi ampua siviilimiehen. Vihdoin luutnantti sai hänet lähtemään. Ei jaksanut Aune enää soittaa joulumusiikkia tai Heikki puhua.

Eivät murheet tähän lopuneet. Lähdimme Aunen kanssa Joulupäivänä lypsämään sotapolisien kolmea lehmää. Ovi oli ulkoapäin laitettu kiinni, emme päässeet pois. Olimme monta tuntia, yks' kaks ovi avautui. Jää ikuisiksi arvoitukseksi, kuka oli oven takana.

Joulumme järkyttävimmän hetken koimme Tyynen kanssa Tapaninpäivänä. ErP6 oli lepäämässä hälytysvalmiina Tiitualla. He soittivat tunnin välein meille koe-soiton. Eri ihmiset hoitivat keskusta, eikä kiinnitetty huomiota tuleeko soittoa. Lähdimme Tyynen kanssa Tapaninpäivänä kävelemään ja katsomaan lepäilijöitä. Ei ollut tiellä yhtään kulkijaa. Lähestyimme seurataloa, tie ja urheilukenttä olivat kuin hävityksen jäljiltä, näky kiireisestä lähdöstä. Ei pienintäkään elonmerkkiä. Käännyimme ympäri kuin yhteisestä sopimuksesta. Suuret petäjät huojuivat

kovassa tuulessa, kaksi hankasi yhteen, tuntui kuin olisivat sanoneet; "voi, voi". Musta pilvi nousi Häitermaan päältä, seuratalon suuret akkunat ammuttivat tyhjinä. Tuli tunne kuin kaikki viholliset olisivat sieltä ilken katsooneet tuskaamme.

Keskukuksessa istuttiin iltaa, Aune soitteli. Ei meillä ollut Tyynen kanssa sanoja kertomaan tuskaamme. Eikös kohta joku poika sanonut, "tanssitaan vähän". Lauri, talon oma poika, sanoi hyvin painavasti; "tässä talossa ei ole tanssittu, eikä tanssita nyt". Ei ollut tanssin aika.

Taipaleesta kuului hirveä meteli. Tyne ja Aune valvoivat koko yön.

Joulun jälkeen muuttimme korsiin. Siellä oli kaksi lottaa ja vartiomiestä vuorokauden. Surut eivät loppuneet, tuli tieto, Koivumäen poika Toivo, kolmen pienen lapsen isä oli kaatunut Taipaleessa. Tuntui kuin joulun jälkeen sota olisi koskettanut eri tavalla ja muuttanut meitä, tuli pientä kitkaa ja haluttomuutta. Illoin lohduttimme toisiamme Heikin viisaalla neuvolla; "pitää tehdä työtä kuin eläisi sata vuotta, olla valmis lähtemään huomenna".

12. maaliskuuta tuli meille lotille hälytys, keskus lotista tyhjäksi. Tiedon rauhasta saimme Konnitsassa. Viikon kesti matkamme uudelle rajalle. Seitsemän yötä nukuimme eri paikoissa, reppu tai koivuhaloit päällä. Työpaikan saimme Ruokolahden keskukselta, joka oli Imatran jälkeen Vuoksenlaakson vilkkain. Majapaikassa oli kahdeksan lottaa yhdessä huoneessa. Jokaiselle ei riittänyt sänkyä, me saimme Tyynen kanssa riippupohjaisen huvilasängyn. Tuli monta naurua nauruttua, kun yhtäaikaa piti kääntyäkin.

Kesäkuussa tiemme erosivat. Toiset siirrettiin Sulka-valle, jäin yksin Ruokolahdelle. Yhteyttä pidimme ahkerasti. Olin saanut ostettua piirretyn pöytäliinan, sitä tytöt ompelivat vieraillessaan luonani. Se on juhannusliinani. Levitän sen pöydälle, muistelen ja olen kiitollinen lottaystävästään.

Tyynen lottakomennus kesti 5 vuotta. Viestilottan päivien jälkeen hän oli Rajatoimistossa järjestön lakauttamiseen asti. Tyynestä voi sanoa, hän oli vakamuksen lottia, "vaadi in itseltäsi". Tyne oli myös hyvänä esimerkkinä nuorelle. Rohkea sanomaan, minkä tunti oikeaksi. Tyne ei suuruista säästynyt, unelmat kariutuivat ankaralla tavalla. Heitä oli seitsemän yhtäikää sotapolulla, veli kaatui.

Tyne oli auttava isosisiko, kiitollisena häntä muistavat perheen pienimmät. Hän osasi luoda kauneutta, miehensä kanssa he perustivat muotiliikkeen Keuruulle. Kesämökki oli hänelle voimälähde.

Rakkaat muistot säilyvät, hyvät ystävät on annettu ylhäältä.

TOINI PELKONEN

Merkkipäiviä

Laina Sandström o.s. Haapasaari täytti 5. 10. 83 vuotta. Äidin, mummon ja isomummon syntymäpäivää juhli neljä polvea: syntymäpäiväsankari itse, poika Karl, pojantytär Johanna ja pojantyttärenpoika Jonne.

Viisi sukupolvea koolla Ilolan vanhainkodilla Kiikosisissa. Keskellä istumassa Eisa Ahvonen os. Tyynelä synt. 16.09.1917 V.P.L. Pyhäjärvellä (vanhemmat Maria ja Johan Tyynelä V.P.L. Pyhäjärven Konnitsasta).

Oikealla seisomassa Eila Helminen os. Ahvonen synt. välirauhan aikana V.P.L. Pyhäjärvellä (isä Johannes Henrik Ahvonen Hassinmäeltä).

Keskellä Satu Helminen synt. 10.11.1965.

Vasemmalla Jonna Jalonen synt. 24.12.1986 syyllisään Venla Maria Lyydia Jalonen synt. 28.07.2006. Jonnan on kymmenettä sukupolvea Ahvosen sukukirjassa.

Valmistuneita

Päivi Maarit Katila on valmistunut oikeustieteen kandidaatiksi Turun yliopistosta. Vanhemmat Sirja ja Hannu Katila Porista. Isovanhemmat Hellä o.s. Haapa-

saari, kotoisin Vpl. Pyhäjärven Ylläppästä ja Antti Tuomisaari Laviasta.

Oikeustieteen kandidaatin tutkinnon on Lapin yliopistossa Rovaniemellä suo-

rittanut Maija Leena Anitta Kilpeläinen. Vanhemmat Kaisa ja Eero Kilpeläinen. Eeron isä Vilho Kilpeläinen Ylläppästä.

Vullin sukuseuralaisia matkalla Pietarissa Katariinan palatsissa. Matkasta tarkemmin sivulla 7.

Pakariset Pyhäjärvellä

Niin kauan kuin muistan, olen kuullut juttuja Pyhäjärvestä. Mummini Anna-Liisa Pakarinen (o.s. Inkinen) kertoi usein entisistä kotiseuduistaan kamarissaan lapsuudenkodissaan. Henkilöt ja paikat kävivät tutuksi nieltä, ehkä keksin mukaan muutamankin oman hahmon, nimet kuulostivat niin hauskoilta satakuntalaisen mukulan mielestä. Lapsen mielikuvituksella pohdiskeilin, että millainen on se paikka, jonne mummu niin kovasti ikävi. Mielikuvissa oli puisia mökkejä, kumpuilevia peltoja, järvi, polvihousuisia lapsia ja hevosta.

Isäni Reijo on monesti yrittänyt innostaa Pyhäjärven matkailuun, sopiva tilaisuus tutkimusmatkalle ostui elokuun alkuna, jolloin Pakarisen sukua kumppaneineen pakkautui kahteen bussiin peräti 53 kappaletta tarkoituksenaan pitää sukkokous esi-isänsä mailla. Hyppäsin tähän karavaaniin Tampereen asemalta sunnuntai-aamuna kukonlau- luan aikaan.

Ensimmäinen etappi ranylytyksen jälkeen oli Säkijärvellä, jossa poikkiesimie kauniille pienelle ortodoksi-kirkolle viemään kyydissä olevia avustuspaketteja. Kirkolla on vartija ympärivuorokauden ja aina ohi ajassa- an sinne voi viedä tarpeellista tavaraa seudun väheosaisille. Kirkolta suuntasimme bussin nokan kohti Viipuria, jossa pysähdyimme torille. Kaupungin entinen kauneus oli aistittavissa, vaikka suuri osa rakennuksista olikin ajan hampaan syömiä ja hoitamattomia. Käyskentelimme isän kanssa pitkin puiston reunaa ja katsellessa näin kauppatavaraa olleita sipulinvarssia kuin pieniä reppanoita koiranpentujakin. Torilta löysin kotiin viemisiksi huovutetut töppöset ja isä teki kaupat mainiosta puukopasta (paluematalla ostettiin kopalle kaveriksi toinen samanmoinen).

Viipurista Pyhäjärvelle ajoimme reikäisiä teitä pitkin, kiittelin mielestäni, että matkapaohinointi pysytteli loitolla ja ihmettelin paikal-

Reijo ja Eero Pakarinen.

listen vauhdikasta ajotapaa; aivan kuin tiessä ei olisi ollut mitään vikaa. Ihastelin mäntymetsien merta, sellaista hongikkaa en ole ikinä nähnyt missään! Asumukset teiden varsilla näyttivät varsin lohduttomilta; talot olivat harmaita aaltopellillisiä pakkattuja kokuja, joiden ankeutta hieman pehmensivät ympärillä rönsyilevät hyötypuutarhat. Aika-ajoin bussiin tunki tympeä savun haju ja horisontissa näkyi savupatsas metsäpaloalueilta. Keskellä metsäosuuksia näkökötti mustikanmyyjä, toisinaan esiin putkahti pieni kirkonkylä karuine kerrosta- lineine ja mökkeineen. Tuntuu kummalliselta olla toisen niin erilaisten kulttuurin alueella, kun luonto kuitenkin näytti välillä kovinkin kotoiselta. Musakan pihaan kaartaessamme, olisi voinut kuvitella saapuvansa takaisin Suomeen. Niin oli kaunis järvimaisema ja siistiksi laitettu ympäristö, vain naapu-

ruston arkkitehtuuri kieli muusta. Matkasta väsynyt joukko pääsi nauttimaan pöydän antimista ja kiiruhti saunaan. Pyhäjärven aaltoihin pulahdin ensimmäistä kertaa 6.8.2006, 29-vuotiaana.

Maanantai-aamuna iloinen suku hyppäsi taas auttoon, edessä oli pitkä päivä ja monta paikkaa vierailtavana. Ensimmäinen etappi oli Pyhäjärven sankarihau- dat, jonne lasimme kukkia ja vietimme hartaan hetken sankarivainajia kunniotta- en. Kävimme esitsemään myös entisen kirkon paikan, joka sijaitsi keskellä vanhaa mämmikköä ja venäläisiä hautoja. Tuo hautausmaa osoitti jälleen kulttuurien eroa; hautausmaat olivat kirkon- kaanvärisillä teräsaidoilla, niitä koristivat rikeät muovikukat ja risteissä vainajien kuvat katsoivat kaukaisuu- teen. Toisella puolen tietä oli aukio, jota hallitsi Lahjoitus- maan muistomerkki. Kenttä

oli paahtunut auringossa ruskeaksi, keskellä oli paikallisten poikien jalkapallo- maali kertomassa tästä päivästä.

Päivän yhteinen pääetappi oli Keljan Pakarisella vie- railtu. Tämä talo oli matkaporukkamme yhteinen alkuko- to. Pyhäkylästä Keljaa kohti ajellessamme ehdimme kuulla monet hauskat jutut vanhemmilta suvun jäseniltä. Melkein odotin, että vastaan porhaltaisi tanner tö- misten nuori Pakarisen Jouko valjakollaan, tai että setäni Eero polkisi polkupyörällä ohihessamme paljain varpain ja tuli hännän isompien poikien perässä.

Kävelimme viimeisen osuuden Keljan tietä miestä pidemmän ukonputkiviidakon keskellä, kohti auringosa kylpevää pikkuista mäen- nyyppylä ja sen vaaleankeltaista taloa. Talon nykyinen emäntä on asunut tässä paikassa jo 50 vuotta, oli hieno, että hän antoi meille mahdollisuuden vierailta paikanpäällä. Taloon oli juuri laitettu siisti vaaleankeltainen peltivuoraus ja seuraavaksi suunnitelmassa oli kattoremontti, kaikki olivat hyvillään, että taloa pidettiin näin hyvässä kunnossa. Sisälläkin halukkaat saivat käydä. Itse olin varma, että perustaan nurkassa muriseva pystykorva valikoisi juuri minun koipeni saaliikseen, siksipä tarkastelin asumusta vain ulkopuolelta ja ihastelin nättiä puutarhaa. Loppuke- sän auringossa paikka vaikutti melkein paratiisilta, mutta talven tullessa eläi

varmasti ole helppoa tässä entisessä Pakarisen talossa.

Väki hajaantui Pakarisen mäeltä omille teilleen perheidensä kotipaikkoja katselemaan. Kävelimme ensin katsomaan Salitsanrannan koulua, sen jälkeen Pakarisen Eero, Terttu sekä isä ja minä hauduimme Musakan Antin tulikuumaan Ladaan ja lähdimme huristamaan kohti Patoista. Tie mutkitteli peltojen välissä ja Lada nitisi liitoksissaan tiellä, joka olisi sopinut paremmin sorkkaeläimille. Kolhoosin karja katselikin otsatukkansa alta hypähtelevää menoaamme, viimein pääsimme mäen päälle ja kuulin ilokseni olevamme perillä. Täällä siis oli muumini ja pappani talon paikka ja Eeron ja isän lapsuudenkoti. Nyt talon paikalla kasvoi kuiva heinikko ja sekini oli aidattu sähkölangalla. Emme lähenteet testaamaan jännitteen voimakkuutta, vaan tyydyimme tähyilemään ympäristöä ja paikantamaan tonntia silmämääräisesti. Naapurissa oli jäljellä yksi ränsistynyt talo ja mäen päältä näkyi hiukan pyhäjärveä. Eero kertoi, ettei se suinkaan aina ole siintänyt horisontissa, vaan Neuvosto-aikana mäkeä on hiukan madallettu viemällä maata muualle. Juhon ja Anna-Liisan talon ja omon itsestään siirretty jonnekin muualle jo aikapäiviä sitten. Voihan hitteläinen, olisipa ollut hienoa nähdä se omalla paikallaan Patoissa! Ja juuri semmoiseen vaaleankeltaiseen ja ruusupensaita ympärillä, niin kuin se on isän peräkammari- omissa taulussa. Enpä tainnut olla ainoa, jolla tämä oli mieleissä, kun seisoin pellon reunassa keskellä sirrkojen huumaavaa sirtystä.

Ajettuamme takaisin kylälle, lähdimme bussilla kohti Sortanlahtea. Sieltä Laatokan rannalta löysimme toisenkin Lauhaamon autollisen varsin tuun oloista porukkaa ihmettelemässä rapistunutta satamaa. Kaislik- koon oli unohtunut yksi jos toinenkin vesikulupeli ruostumaan, rantavesissä kalasti pieniä poikia verkoil-

la ja kauempana siintivät heikkaiset rannat. Päätin, että Laatokkaa pitää tulla vielä joku yhtä kaunis päivä katsomaan uudestaan. Matkalla takasin Musakalle pysähdyimme Keljan lahden rantaan. "Viimeinen järvestä on suvun mätämuna!", kuului huuto ja uimassa olevan venäläis-perheen ilme oli varmasti näkemisen arvoisen Pakaristen kahlatessa kilpaa järveen.

Illalla oli suvun "huippukokous", jolloin viimeistään huomattiin, että ujo Pakarinen on uhanalaista sorttia. Ehdotuksia sateli ja nauru raikasi, välillä rauhoitettiin vakavampiinkin asioiden käsittelyyn. Valitsimme hallituksen, vannotimme tois- toisensa keräämään suvun vanhimpien muistojen ja päätimme juhlaa taas yhdessä, tällä kertaa Vammalan Elli- vuoressa kesällä 2008. Loppuyö sujui kuin siivillä tois- toisemme tutuudessa ja juttu toisensa perään sai naurun- remakan aikaan (mm. isän kummityttö Erkkilän Sirku osoittautui lyömättömäksi jutunkertojaksi!). Oli mahta- vaa huomata kuuluvansa niin hienoon ja hauskaan sukuun.

Kömmän yöpuole oranssin täysikuun luodessa kuunsiltaa yli Pyhäjärven, tavarajuna kolistelee itään järven takana ja sirkat sirittivät. Oli haikaa olo, sillä aamulla oli lähtö edessä kohti Suomea. Paljon jäi vielä näkemättä ja monta sukulaista juttuttamatta. Niitä muiste- loita ja tarinoita olisi varmasti riittänyt kuunneltavaksi vielä moniksi illoiksi!

Oli loistoidea pitää sukkokous suvun kotikonnulla, toivotavasti seuraavaan kokountumiseen saadaan vieläkin sankempi joukko mukaan. Kiitokset nyt mukana olleille hyvistä seurasta, hienoista juttutuokioista ja makeista nauruista! Illoisin yllä- tyksiä oli huomata, että hämä- läistyneen kuoreni alla piil- leskelee sittenkin se puoli- kas Karjalainen!

MARI PAKARINEN
Kirjoittaja on 29 vuotias graafinen suunnittelija. Syntynyt Vammalassa, nykyinen tampereläinen.

Mari Pakarinen.

Pyhäjärvellä syntynyttä Kiiskin sukua. Takana vasemmalta Raimo Kiiski (Raahela), Kalevi Helassalo (Tampere), Eero Helassalo (Nokia), Matti Kiiski (Rauma) ja Reini Kiiski (Laitila). Työt edessä vasemmalta Eeva Parkkila os. Kiiski (Kerava), Raili Lahtinen os. Helassalo (Lavia) ja Anja Mäkinen os. Kiiski (Turku).

Kiiskit kokoontuivat Huittisissa

Viime kesänä 12 pv. elokuuta kokoontui Kiiskin suku Huittisten Karhineimessä Erja ja Heikki Kiiskin luona. Tämä oli jo 21.kerta. Kutsun allekirjoittajia olivat myös Heikin veli Antti ja siskot Anja ja Eeva. Kutsua oli noudat- tanut 86 henkeä.

Heti aluksi Heikki Kiiski toivotti runsaslukuisen väen tervetulleeksi ja esitteli samalla sukuhaarat ja paikalla olijat. Tietyt lauloimme Karjalaisen laulun kuten aina tapoihin kuuluu. Ilma oli lämmin ja suosiollinen tapahtumalle, joten viihdyimme hyvin pihapiirissä. Kilpailuvietti tuli tyydyttyjä nuolenheitolla niin naisten

kuin miesten sarjain. Pu- hetta riitti eletystä elämästä ja elämää suvun merkeissä tuntuu jatkuvan minkä to- distaa runsas nuoren polven mukana olo.

Talon emäntä Erja oli lait- tanut maukkaan ruokapöy- dän ja ruoka maistui kaikille. Ruokailun jälkeen siirryimme talon uudelle ranta- aunnolle ja saunalle Koke- mäenjoen rantaan, missä uinti tuntui hyvältä, kun lämmintä oli. Siellä juotiin kahvit ja seurustelu jatkui. Suuret kiitokset järjestelyis- tä, ruuasta, kahvista ja sau- nottelusta. Me kaikki paikal- la olleet olemme tyytyväisiä päivän antimisiin.

Me Kiiskit olemme lähti- sin Pyhäjärven Ylläppään niemeltä. Meitä on vielä muutama siellä syntyneitä tuotassa vieraieissä kuvassa Kokemäenjoen rannalla kes-ällä 2006.

Meidän kokoontumisem- me on ollut alusta asti hyvin vapaamuotoista. Meillä ei ole puheenjohtajaa, sihteeriä eikä rahastonhoitajaa. Rahaa emme tarvitse koota, koska syömme ja juomme vain talon antimia. Meillä on kolme kokoontumispaikka- kuntaa Huittinen, Lavia ja Laitila. Ensi kesänä Lavia ja seuraavana Laitila.

REINI KIISKI

Vie sinne mun kaiho pohjaton . . .

Juho Juhonpoika ja Maria Gasbrielintytär (s. Ijäs) Paka-risen jälkeläiset käväisivät elokuun alussa pitämässä sukukokouksen Pyhäjärven rannalla.

Mukaan matkaan oli saatu ilahduttavan paljon nuoremman polven edustajia ja siten matka Karjalaan oli suurelle osalle ihka ensimmäinen. Nuorin osallistuja oli kymmenvuotias ja korkein konkari lähes 81 v.

Itse sukukokous oli perikarjalaiseen tapaan äänekkäs ja touhukas. Puheenjohtajakin tuntui eräissä vaiheissa olevan useampia ja sihteerillä assistentteja neuvonantajina riemukkaan monta. Myöhemmin voimme sitten pöytäkirjasta lukea mitä tuli päätettyä ja mitkä olivat tärkeimmät asiat. Veikkaanpa, että myös vastarannalla tiedettiin, että jotain suurta oli meneillään.

Paljon olen itsekin vuosien saatossa Karjalasta kuullut, katsellut valokuvia ja videointeja sekä lukenut kirjo-

Vuoksen rannalla.

ja, mutta vasta paikan päällä kaikki kertomukset todentivat. Salitsanrannan koulupiiriin satavuotishistoriikki oli pakko ottaa uudelleen käteen heti matkan jälkeen ja kappas vain, oli ihan eri tunnelma lukea kirjaa kuin tiesi mitä ovat Pattoinen, Lahnavalkama ja Kelja.

Näin jälkempäin matkan tapahtumia ja tunnelmia kerrassa muistuu mieleen se harras tunne, joka valtasi mielen varsinkin äitini Katrin syntymäkodin pihamaal-seistessä. Myös sankari-

vainajien muistomerkillä serkkuni Pirjo Poutasen pitämä kiitospuhe, Huotarin Sepon kukkien laskeminen ja Soi kunniaksi Luojan-virsi oli valtavan tunteikas tapahtuma. Pulahtaminen Keljan rannassa Pyhäjärven lämpimään syleilyyn oli sekini yksi kohokohdista.

Ihmisten muisti ja muistot ovat yksilöllisiä. Monet tarinat ja kertomukset saattavat muuttua matkan varrella, eikä aina ole vain yhtä totuutta. Kaikista kuulemistani muistoista huokuu kuitenkin

kin kaipuuta ja rakkautta sitä Karjalaa kohtaan, mikä se oli silloin ennen vanhaan. Aika kulta muistot ja näin olo-koon vastakin, pääasia, että muistellaan.

Joidenkin mielestä matkustaminen on raskasta ja matkat pitkäveteisiä. Silloin voisin kehottaa menemään karjalaisien kyytiin! Varsin-kaan Paka-risen sukukunnan matkalla ei ikävysty, sen veran riemukasta on jutustus-telu aina aamuun saakka. Passintarkastus taisi olla ainut hetki, että jokainen palautti naamaansa hetkeksi peruslukemille. Kyllähän reissu-la muutkin kuin karjalai-set sukujuuret omaavat irroittelevat, muistuu mieleen Härmän Matti ja karvalakki! Nyt se miun Karjala on nähty, mutta ei hätää, vielä jäi paljon näkemättä...

SIRKKU ERKKILÄ

PS. Jaa mitäkö se karjalaisuus minulle on? Se on sitä minkä äidiltäni sain ja min-kä lapsilleni annan: rakkaus ja perinteet!

Katri tyttäriinen syntymäkotinsa pihassa (Sirkku ja Manta).

Tässä olemme Lomarannan pihalla lähtötunnelmissa.

Kesäinen kierros Karjalassa

Kotiseutumakka Pyhäjärvelle toteutui lähes 30:n hengen ryhmänä, niin oman kerhon jäsenistä kuin Etelä- ja Keski-Suomesta mukaan tulleista pyhäjärveläisistä.

Matkaan lähdimme elokuun 8. päivä Lappeenrannasta, kahdella Hongisto Ky:n pikkubusseilla. Matkanjohtajana meillä oli kokenut Esteri Uronen ja päteivät kuskit, joten voimme luottavaisina matkata kohti Nuijamaata. Tullista selvisimme ripeästi ja siinä samassa rakennuksessa voi vaihtaa ruplia, jonka jälkeen matka jatkui. Kiviniemessä pidimme lyhyen jaloittelutaon ja ihailimme kosken kuohuja. Matka jatkui kohti

Musakan Lomarantaa, jonne saavuttuamme edessä oli matkatavarojen siirto huoneisiimme, jonka jälkeen ruokaillimme, saunoimme ja seurustelimme.

Seuraava päivä valkeni aurinkoisena, mikä olisi-kaan hienompaa suorittaa käyntejä lapsuusmaisemis-sa kauniissa kesäsäässä. Aamupal- ja lauanton rantoja, kunnes otimme suunnan Musakan Lomarantaan. Päivällispöytä odotti jo paljon nähneitä ja kokeneita matkalaisia. Loppuilta kului mm. televisiota katsellessa, meneilläänhan oli yleisur-

heilun EM-kisat, ja viimein olikin aika siirtyä levolle, sillä aamulla oli jo kotiinlähtö.

Kaikki hyvä loppuu aikanaan, sillä on kotiinlähden aika. Aamupalan jälkeen kokoamme matkatavaramme ja viemme ne busseihimme. Ennen lähtöä kiitämme Lomarannan isäntää hyvästä palvelusta ja asetumme ryhmäkuvaan pihamaalle.

Paluumatkalla ostoksia tehtiin jo tutuksi tulleella ns. "horoskooppi" -aukiolla sekä Viipurin torilla. Valikoimaa oli riittävästi molemmissa paikoissa.

Hyvää syksyä kaikille mukana olleille kivasta seurasta.

R.F.

Vullien sukuseuran juhlamatka Sakkolaan

Vullien sukuseuralalla on meillä juhluvuosi – sukuseura on täyttänyt kymmenen vuotta. Sen kunniaksi päätettiin taas tänä kesänä tehdä sukumatka Sakkolaan. Matka tehtiin kesäkuun 6.–9. heinäkuuta, ja sää suosikin meitä uskomattomasti. Koko ajan oli oikein helle ja taivas pilvettömän sininen. Vai onkohan Karjalassa aina sellainen kesä? Markku Nuora Vesilahden Liikenteestä kuljetti meitä, eikä osaavampaa ja ystävällisempää matkanjohtajaa voisi edes kuvitella. Meitä oli 43 henkeä kyydissä, ja uskon, että me kaikki haluamme ensi kerrallakin Markun matkaan.

Majapaikkamme oli hotelli Losevo, hieman nuhruinen, mutta jo niin tuttu. Nautimme siellä aamiaisemme ja päivällisemme, ja lopun aikaa olimmekin sitten kovasti menossa. Kävimme tietysti katsomassa entisiä kotipihoja ja halaamassa kotikuusta, ja matkan onnistumiselle merkitsikin paljon se, että mukana oli niitä Karjalassa lapsuutensa viettäneitä, jotka saivat muistot meille muille yhä elämään.

Uimme Vuoksessa ja Suvannossa kuten isämme ja äitimme aikoinaan, ja iltoja vietimme mukavasti seurustellen Kiviniemen kosken partaalla. Yksi kokonainen päivä kului retkellä Pietarin läpi Tsarskoje Seloon, jossa vierailimme upeassa Katariinan palatsissa ja sen puistossa. Paluumatkalla kävimme vielä Kronstadtissa, erikoisen kokemus sekini.

Yhtenä iltana vietimme serkkumme Maire Arven hienon myöhästyneitä syntymäpäiviä Vuoksen rannalla. Tuttuja lauluja laulettiin ja

kuunneltiin, ja monen silmään taisi kynneltä kihota, kun Pauli Kurikka ja Liisa Arve lauloivat "Laps olen köyhän kauniin Karjalan". Nyt oltiin kotona Karjalassa, niin kuin Maire sanoi.

Suuri ilon aihe meille oli se, että mukana oli paljon nuoria ja ensimmäistä kertaa Karjalaan tulleita. Tässä yhden ensikertalaisen, Liisa Arven kokemus Vullien yhteiseltä matkalta.

MAIJA LEHTO o.s. Vulli

Matka Sakkolaan – matka karjalaisuuteen

Kymmenen vuotta sitten perustettu Vullien Sukuseura teki heinäkuussa matkan syntymäseudulle Karjalan kunnalle.

Paluumatkalla pyydettiin ensikertalaisten muisteloita kokemuksista. Miten siis koin Karjalan minä, varautunut varsinaisuomalainen, jonka juuret ovat 300 vuotta syvällä Paimion pelloissa?

Matkalla jo ihmettelin ääneen, miten olette välttyneet katkeroitumiselta? Maire-mummo esitteli iloisen perheensä peltoja, jonne nyt rakennetaan datsoja; kotipiha ja –aho oli aidattu nuorisoleirin käyttöön. Epäsiisteyttä ja välinpitämättömyyttä ympäristöstä – onneksi kuitenkin kotikuusi, josta niin paljon olemme kuulleet, oli edelleen tallella!

Välillä vaati mielikuvitusta hahmottaa se ihana nuoruutenne maisema ympärillämme; nähdä luonnossa ne monesti kuullut kertomukset Karjalasta.

Karjalaisten elämänsänteen jaksaa edelleen ihastuttaa; sodan ja evakko-koettelemukset läpikäyneinä jaksatte aina vain olla iloisia, valoisia,

positiivisia – vaikkakin joskus turhaan etukätein asioita murehtivia ja huolehtivia? Teillä on tunteet herkässä ja niitä myös osoitetaan. Ehkä katsotte aina elämässä eteenpäin, mikä meidän kaikkien pitäisi osata, eilistään ei voi muuttaa; tänään eli huomisen eilisenä pitäisi osata elää ja nauttia joka hetkestä. – Toivon, että minuinkin on 30 vuoden sukun kuulumisen aikana tarttunut positiivista elämänsäntetanne.

Suvun seniorit! Monissa sukutilaisuuksissa olen aistunut sen valoisin ja lämpimän Karjalan kunnaiden olemassaolon, minkä nyt koimme myös paikan päällä! - Nuoruutenne Karjala elää aitona ja vahvasti edelleen teissä, heimonne on vahvaa! Suomen Kuvalehti kertoi numerossaan 32/2006 kolummissa "Uskomaton ilmio" (kirj. Kustaa Hulkko): "... Suomesa ilmestyy edelleen, yli 60 vuotta sodan jälkeen, parikymmentä luovutetun alueen pitäjien ikiomaa lehteä. Sen (karjalaisen lehden) eloonjäämiselle ei ole mitään muuta selitystä kuin diasporassa elävän heimon uskomaton kulttuuritahto."

Kiitos matkanjärjestäjille, matkaseuralaisille, kiitos mielenkiintoisista tarinoista, lauluista, runoista! On mielenkiintoista olla yhtenä lenkinä Vullien suvussa! Lapseni voivat olla ylpeitä vahvoista juurista Karjalan kunnalla!

Hyvää jatkoa Suvannon Seutu-lehdelle ja Pyhäjärvi-lehdelle sekä kaikille niiden lukijoille!

LIISA (O.S. TUOMOLA)

ARVE

Mairen miniä, Hannun vaimo, Eevan ja Ollin äiti

Kislammi Mari ja Poksi Ukko

- keitä olivat tällaisilla lempinimillä tunnetut Konnitsan kylän asukkaat?

Vastaukset edellä mainittuihin ja moniin muihin kylän asukkaiden kutsumanimiin löytyvät toisesta kyläkirjasta. Kotikylämme Konnitsa 2 kyläkirja valmistui yhdeksänjäsenisen toimituskunnan kolmen vuoden työn tuloksena ja saatiin myyntiin heinäkuussa Huittisissa pidettyyn Vpl. Pyhäjärven pitäjäjuhlalle.

Tämä toinen kyläkirja on nimennomaan valokuvakirja, johon toimituskunnan jäsenet keräsivät valokuvia vuosina 1939-43 kylässä asuneilta perheiltä. Kaikkien asukkaiden jälkeläisiä ja osoitteita ei toki löydetty, sillä niin suuri

on ollut evakuoitujen hajonta ympäri Suomea aina ulkomaita myöten. Kuitenkin suurin osa perheistä sai mukaan 2-3 valokuvaa, ja näin kirjan sisältö onkin oikea kyläläisten valokuva-albumi. Kirjassa on noin 300 kuvaa. Vpl. Pyhäjärvi-säätiön arkistoon on luovutettu CD-talenteena noin 900. valokuvaa. Noin 700 kuvaan liittyy erillinen selostus ja noin 200 kuvassa tiedoston nimenä on lyhyt kuvaus kuvan sisällöstä. Kirjassa olevat kuvat sisältyvät luovutukseen.

Kirjassa julkaistuihin valokuvaihin on liitetty tietoja per-

heistä ja perheen jäsenen syntymäaioista, mikäli niitä on löydetty arkistotiedoista. Lisäksi kirjan loppuun on valmistettu aakkosellinen koomaluetelto perheistä varustettuna talon numerolla. Uusi tarkistettu kylän KARTTA täydentää kirjan tietoja.

Edellä kerrottu auttaa SUKUTUTKIJOITA, jotka yhä enemmän kysyvät tietoja esivanhemmistaan. Eräs kirjan lukija riemuisti löydettyään mukaan liitetystä ja nimillä varustetuista luokkakuvista isovanhempansa kuvan.

Kirja taakse sisäkanteen on otettu kartta Konnitsan hovin

maista vuodelta 1793. Kylän maanviljelijöistä tuli Pohjan sodan jälkeen lampuoteja, omien maitensa vuokraviljelijöitä, jotka joutuivat tekemään hovien ropottia maksakseen vuokransa. Raskas aika kesti 150 vuotta, aina siihen asti, kun Keisarillisen Suomen Senaatti alkoi ostaa hovien maita myydäkseen niitä takaisin entisille omistajille.

Kirjaa voi tilata hintaan 35 euroa + postikulut osoitteesta Seija Lintula Mäyrätie 16, 33430 Vuorentausta, puhelin (03) 344 3032.

TOIVO LUUKKANEN

TAPAHTUMAKALENTERI

■ **Tervetuloa Huittisten, Vammalan ja Äetsän Karjalaseurojen HENGELLISEN ILTAAN** Keikyän seurakuntatalolle su 5.11. klo 18. Aloitamme kahvitarjoilulla klo 17.30. Ohjelmassa mm. kirkkoherra Olavi Sorvan puhe ja nuorten musiikkiohjelmia. Tervetuloa. Äetsän Karjalaseura ry, Marja Kouku p. 050 4011006.

■ **Suvannon seudun sukututkimuspiirin** kokous pidetään lauantaina 18.11.2006 Karjalatalolla, Käpylänkujua 1 Helsinki. Paikkana on Laatokka-sali. Järjestelyvastaussa on Rautu. Klo 12.30-14 on varattu tietojen vaihdolle tutkijoiden kesken. Kokousaika on klo 14-17. Tervetuloa sukututkimuksesta kiinnostuneet.

■ **Lahden seudun Vpl Pyhäjärvi - kerhon** marraskuun kokous pidetään vakioaikassamme, Ravintola Wanhassa Herrassa, Laaksokatu 17, Lahdessa torstaina 2. 11. 2006. Aloitamme klo 13.00. Tervetuloa.

■ **Tampereen seudun Vpl Pyhäjärvi-kerho.** Tarinatuokio su 5. 11. klo 13 Vanhassa Kirjastotalossa. Johtokunnan kokous klo 12. Kesän 2007 Pyhäjärvi-juhlien juhlatuokio kokoontuu Tarinatuokion päättyttyä samassa paikassa n.klo 15 alkaen. Kerhon Pikkujoulu vietetään su 3.12. Ravintola Soutupaviljongilla klo15 alkaen. Runsas noutopöytä. Illalliskortti 20 euroa /henkilö. Voit ilmoittautua jo marraskuun Tarinatuokiossa tai Laila Innanen puh. 040-5049135 tai Pirjo Kiiala 044-2815047. Tervetuloa Tarinatuokioon ja Pikkujouluun uudet ja entiset jäsenet.

VPL PYHÄJÄRVI – SEURA RY:N SYYSKOKOUS JA PIKKUJOULU

sunnuntaina 19.11.06 klo 13.00
Karjala-talon Soutuklo-aulassa

Käsitellään sääntömuutoksia syyskokousasiat, joita ovat mm. uusien jäsenten valitseminen arvan perusteella evorouosten hallituksen jäsenten tilalle, jäsenmaksusta päättäminen, toimintasuunnitelma ja tulo- ja menoarvio vuodelle 2007.

Kokouksen jälkeen katselemme uutuuksien videon Ikkuna Karjalaan Ennkuan koulupiirin alueelta. Videota on saatavissa vuosikokouksessa ja sen esittelee meille videon tekemisessä tiivistä mukana ollut ja siihen teksti laatintu Karli Pohjakallio.

Pikkujouluunnetelma virritelee Seppäsen perhe kansanmusiikin ja yhteislaulun myötä. Kahvitarjoiluun lisäksi järjestetään arpajaiset, joihin toivomme kokouksen tuljoiden ystävällisesti tuovan lahjoituksena arpajaisvoittoja. Kokoukseen ja pikkujouluun on vapaa pääsy ja sinne ovat sydämellisesti tervetulleita kaikki pyhäjärveläiset ja kaikki aiheesta kiinnostuneet.

Tervetuloa!
VPL Pyhäjärvi-seura ry:n hallitus

Tarkennuksia

viime lehden juttuun "Sukujen historiaa Pyhäjärvellä":

Vuoden 1613 maakirjan mukaan Pyhäjärvellä on 18 kylää, verotettavaa maata 64 1/2 ateria ja 101 talonpoika-

kaa. Vuoden 1728 revisiomaakirjan mukaan Jören Matzoniin tila on veroltaan 1 ateri, joka on revisiossa kohtuullistettu 3/4 aateriksi.

vpl. Pyhäjärvi

Lehtemme marraskuun numero tehdään 16. 11. 2006.

Tähän lehteen tarkoitettu aineisto on oltava toimituksessa 6. 11. 2006 mennessä.

vpl. Pyhäjärvi

Julkaisija: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö
Vastaavat toimittajat:

Salme Rintala
Korkeamäenkatu 26 A 26
37100 Nokia
puh. (03) 341 0551
salme.rintala@netti.fi

Reino Äikiä
32700 Huittinen
puh. (02) 566 213
matkapuh. 040 769 5775
fax (02) 566 218
reino.aikia@esanet.fi

Toimituksen osoite:
Reino Äikiä
32700 Huittinen
puh. (02) 566 213
matkapuh. 040 769 5775
fax (02) 566 218
reino.aikia@esanet.fi

Sivunvalmistus:
Oy Tyrvään Sanomat
Painopaikka: Satakunnan
Painotuote Oy, Kokemäki

Karjalaisten pikkujoulu m/s Galaxylla 26.-27.11.2006

Tänä vuonna karjalaisten pikkujouluisteillillä pääsette avaamaan uuden aikakauden ilmeren laivalikenteessä.

Karjalaisen tunnelman takaavat monipuolinen ohjelma ja iloinen laivantäyttävä karjalainen joukko.

HYTTI-LUOKKA	henkilöä/hytti	ilman bussi-kuljetusta hinta/hlö	sis. bussikuljetus hinta/hlö
Sisähytti (B-ik)	4 hlöä	29 €	56 €
	3 hlöä	39 €	69 €
	2 hlöä	44 €	72 €
Ulkohytti (A-ik)	4 hlöä	39 €	65 €
	3 hlöä	49 €	77 €
	2 hlöä	54 €	79 €

KARJALA-lehti

KORSUORKESTERI

REITTI 1

11.15 Parkano, matkahuolto
12.05 Hämeenkyrö, pikavuoropysäkki
12.35 Viitakka
13.15 Ylöjärvi, liikekeskus
13.45 Tampere, linja-autoasema
14.05 Hervanta, apteekki
17.00 Helsinki, Länsisatama

Seppo Hyytiäinen
040 7263 64, (03) 3782 199
Hiikka Korte, (03) 3481 899

Yhteensä 19 bussireittiä. Kysy muita reittejä Lomalinjan toimistosta!

Lomalinja

Aleksanterinkatu 29, 33100 Tampere
puh. (03) 3140 3310, 3140 3300
lomalinja@lomalinja.fi, www.lomalinja.fi

vpl. Pyhäjärvi

Tilauslomake uusille Vpl Pyhäjärvi-lehden tilaajille

(Tätä lomaketta voivat käyttää ainoastaan kokonaan uudet tilaajat.)

Tilauhinta 25 euroa/vuosi

Tilaaajan nimi _____

Osoite _____

Laskutusosoite, jos se on eri kuin tilaajan osoite _____

Lomake lähetetään Vpl Pyhäjärvi-lehden taloudenhoitajalle
Reino Äikiälle os. 32700 Huittinen.

Karjalaiset Jämijärvellä

Viime lehdessä kerroin karjalaisten ja aivan erikoisesti pyhäjärveläisten tulosta Jämijärvellä. Karjalaiset rakensivat Jämijärvellä taloja ja muitakin rakennuksia. Allekirjoittaneen perhe rakensi taloa kolmen tien risteyskeeseen. Siinä ohitse kulki paljon niitä kyläläisiä, jotka kävivät katsomassa ja kyselemässä mitä ja minkälaisilla piirustuksilla tähän rakennetaan. Isäntä sanoi - ei tähän piirustuksia tarvita tässä käy neuvot niin paljon niin me tehdään niiden neuvon mukaan.

Kerran yksi neuvot kulki siitä autolla ohi ja kun näki, että siihen rakennetaan pyhätyi ja tuli paikalle esitellen itsensä. Hän oli rehuneuvoja. - Kun käytee tähän rakentamaan karjarakennusta ottaa minuu yhteyttä niin tulen tekemään piirustukset rehutornia varten. Silloin jo isännältä paloivat roput. - Tässä on kuule neuvotia käynyt ihan tarpeeksi asti käy sinä nyt tähän rakennukselle töihin, niin sitten voidaan tehdä kaupat. Eipä käynyt tämä tarjous rehuneuvojalla vaan jatkoi matkansa.

Anna-Maria Mansikkamäki alkoi myöskin rakentamaan. Siellä naapurit sitten kyselemään - mitä tähän rakennetaan? Karjalaistalon emäntä siihen tokaisi: myö tehää tähä läävä, kirpitsäs myö se tehää. Eipä selvinnyt kysyjälle mikä siihen tulee. Kun rakennus oli sitten valmis se selvisi, että tilliseinänen navattahan siihen tuli.

Karjalaiset osallistuivat myösin yhteisten asioiden hoitoon Jämijärvellä. Toivo Henttonen oli kirkkovaltuustossa 11 vuotta. Eemeli Hinkkanen kuului kirkon diakoniatuokioon ja kirkkovaltuustoon 15 vuoden ajan, kunnan asutuslautakuntaan kaksi vuotta. Lisäksi hän toimi Tykköön vaalilautakunnan puheenjohtajana ja osuuskassan ja osuuskunnan hallintoon. Einari Mansikkamäki kuului kunnanhallituksen yhden vaalikauden ajan. Johannes Mansikkamäki kuului kirkkovaltuustoon kolme vuotta saman ajan hän toimi myösin osuuskassan hallintoneuvoston. Reino Patrakka yhteiskunnallinen ura oli Jämijärven karjalaisista kaikkein mittavin. Hän kuului kirkon hallintokun-

taan yhdeksän vuotta, josta miltei koko ajan puheenjohtajana. Kirkkovaltuustoon hän kuului 14 vuotta. Lisäksi hän toimi kunnan asutuslautakunnassa, rakennuslautakunnassa, taksoituslautakunnassa. Sosiaalilautakunnassa Patrakka toimi 22 vuotta, josta puheenjohtajana peräti 20 vuotta. Kunnanvaltuustovuosia tuli 12, josta ajasta puheenjohtajana hän toimi 4 vuotta. Kunnalliskodin liittovaltuustossa hän toimi 23 vuotta, josta ajasta 15 puheenjohtajana. Vanhustentalon Hopearinteen puheenjohtajana 15 vuotta, osuuskassan hallituksen jäsenenä 32 vuotta, Jämijärven maamiesseuran puheenjohtajana 15 vuotta, maataloustuottajien johtokunnassa 13 vuotta ja Eläkelitton Jämijärven yhdistyksen johtokunnan jäsenenä 20 vuotta josta ajasta puheenjohtajana 15.

Antti Sorvali toimi kirkkoneuvostossa kolme vuotta ja kunnanvaltuustossa kahdeksan vuotta. Jussi Sorvali toimi kunnan kansanhuolto- ja eläkelitton lautakunnassa kolme vuotta. Matti Sorvali toimi osuuskassan hallintoneuvostossa. Elina Torkkeli oli kirkon diakoniatuokion valtiokunnan jäsen kolme vuotta.

Tauno Torkkeli toimi Asutusliiton Jämijärven yhdistyksen puheenjohtajana, asutuslautakunnan jäsenenä kuusi vuotta, kunnanhallituksen jäsenenä kuusi vuotta, kansakoululautakunnan puheenjohtajana kuusi vuotta, kunnanvaltuustossa yhdeksän vuotta, Tykköön vaalilautakunnan puheenjohtajana, Jämijärven sähköyhtiön hallituksessa kuusi vuotta.

Arvi Vuohelainen toimi kunnanvaltuustossa yhdeksän vuotta, Kuusiön vaalilautakunnassa puheenjohtajana ja Jämijärven säästöpankin isännistössä.

Kaikki kunnanvaltuustossa toimineet edellä mainitut henkilöt oli valittu maalaisliiton maalaisliiton listoilta. Luonnollisesti paikallisen karjalaisseuran toimintaa osallistettiin innokkaasti.

TAUNO TORKKELI
92 vuotta